

Streszczenie:**Wstęp:**

Pojawienie się nowego wariantu koronawirusa, SARS-CoV-2, i jego gwałtowne globalne rozprzestrzenianie doprowadziło do poważnego kryzysu zdrowotnego na całym świecie. Zalecenia zachowania dystansu społecznego, nakładane kwarantanny poekspozycyjne oraz izolacje osób chorych wywarły znaczny wpływ na zdrowie psychiczne osób cierpiących na choroby przewlekłe. Grupa ta, ze względu na swój stan somatyczny była z jednej strony bardziej zagrożona ciężkim przebiegiem COVID-19. Z drugiej zaś, unikanie większych zbiorowisk ludzkich czy placówek medycznych było dla niej niemożliwe z powodu konieczności uzyskania niezbędnych świadczeń medycznych.

Cele:

1. Przegląd literatury dotyczącej biologicznego wpływu SARS-CoV-2 na ośrodkowy układ nerwowy, ze szczególnym uwzględnieniem powiązań z chorobami neurodegeneracyjnymi.
2. Ocena wykorzystywanych strategii radzenia sobie ze stresem i ich skuteczności z uwzględnieniem występowania objawów psychopatologicznych wśród chorych przewlekłe.
3. Analiza występowania zaburzeń snu oraz ich determinant wśród osób chorych przewlekłe w okresie pandemii COVID-19.

Materiał i metody:

Uczestnikami badania byli dorośli pacjenci leczeni przewlekłe z rozpoznaniem łuszczycy, biorcy przeszczepu nerki, pacjenci dializowani, a w ramach drugiego artykułu, także pacjenci z rozpoznaniem stwardnienia rozsianego. Uczestnicy, którzy po zapoznaniu się z informacją o badaniu, wyrazili zgodę na udział, uzupełnili kwestionariusz w formie papierowej lub formularz internetowy CAWI (ang. Computer-assisted web interviewing). Pierwszy cel badania został zrealizowany poprzez analizę dotychczasowej literatury na temat biologicznego wpływu SARS-CoV-2 na ośrodkowy układ nerwowy psychicznego. Cel drugi i trzeci zrealizowano za pomocą danych zebranych wśród uczestników badania zawierających kwestionariusz socjodemograficzny, Skalę Odczuwanego Stresu (PSS-10), Inwentarz do Pomiaru Radzenia Sobie ze Stresem (Mini-COPE), Kwestionariusz Ogólnego Stanu Zdrowia (GHQ-28) oraz Skalę Nasilenia Bezsenności (ISI).

Wyniki:

Przeprowadzone analizy wykazały, że wśród uczestników badania poziom odczuwanego stresu w związku z pandemią COVID-19 miał w dominującej mierze umiarkowany stopień. Najczęściej stosowanymi strategiami radzenia sobie ze stresem w tej grupie były strategie skupiające się na problemie, a zwłaszcza aktywne radzenie sobie, planowanie oraz pozytywne przewartościowanie. Spośród strategii skupiających się na emocjach najczęściej stosowanymi były akceptacja oraz wsparcie emocjonalne, a najrzadziej stosowaną był humor. Najrzadziej stosowaną grupą strategii radzenia sobie wśród osób przewlekłe chorych stanowiły strategie unikające, a szczególnie zażywanie substancji psychoaktywnych. W odniesieniu do uczestników badania płci męskiej, uczestniczki częściej deklarowały stosowanie strategii z grupy skupiającej się na emocjach oraz unikającej. Zaobserwowano również korelację między wiekiem a zwrotem ku religii, podczas gdy większość z pozostałych strategii radzenia sobie była ujemnie skorelowana z wiekiem. Wraz ze wzrostem poziomu odczuwanego stresu wzrastał silnie wskaźnik strategii obwiniania siebie, natomiast w stopniu umiarkowanym rósł poziom strategii ukierunkowanych na unikanie, strategii zaprzestania działań, zaprzeczania oraz wyładowania. Wśród uczestników badania 25,2% spełniało kryteria umiarkowanej lub ciężkiej bezsenności klinicznej. Najczęstszymi skargami dotyczącymi snu były niezadowolenie z jego jakości, wpływ zaburzeń na funkcjonowanie oraz zauważalność problemu dla innych. Całkowite nasilenie zaburzeń snu było silnie związane ze wskaźnikiem GHQ-28, korelowało umiarkowanie dodatnio z odczuwanym poziomem stresu oraz ujemnie z długością trwania choroby.

Wnioski:

Przedstawione powyżej wyniki cyklu trzech spójnych tematycznie prac dowodzą istotnego wpływu pandemii COVID-19 na zdrowie psychiczne pacjentów chorych przewlekle w zakresie konsekwencji krótkoterminowych w postaci występowania objawów psychopatologicznych na skutek zagrożenia i stresu związanego z możliwym zakażeniem, a także długoterminowych na skutek aktywacji prozapalnej wynikającej z zachorowania na COVID-19.

Wyniki przeprowadzonych analiz pozostają zgodne z dostępną literaturą naukową, choć pojawiają się w nich pewne istotne różnice, wynikające między innymi z czynników o charakterze społecznym i kulturowym, ale także z charakterystyki badanej grupy osób chorujących przewlekle. Wcześniejsze leczenie psychiatryczne i psychoterapia korelowały ze znacząco wyższymi wynikami w skali ISI, a także mniej adaptacyjnym profilem stosowanych strategii radzenia sobie ze stresem. W związku z tym, populacja pacjentów chorych przewlekle z wcześniejszymi zaburzeniami psychicznymi może być szczególnie narażona na negatywne konsekwencje zdrowotne w okolicznościach pandemii.

Podczas gdy wspomniane wyniki prac oryginalnych opisują nasilenie objawów psychopatologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem zaburzeń snu, oraz stosowane strategie radzenia sobie ze stresem w populacji pacjentów przewlekle chorych, poznanie skali długoterminowego wpływu nowego czynnika zakaźnego na ośrodkowy układ nerwowy możliwe będzie dopiero w przyszłości i wymagać będzie dalszych analiz.

Summary:**Introduction:**

The emergence of a novel coronavirus variant, SARS-CoV-2, and its rapid global spread have led to a serious health crisis worldwide. Recommendations for social distancing, post-exposure quarantines, and isolation of infected individuals have had a significant impact on the mental health of people with chronic diseases. On one hand, this group was more vulnerable to severe COVID-19 due to their somatic condition. On the other hand, avoiding large gatherings or medical facilities was impossible for them due to the need for receiving necessary medical care.

Objectives:

1. Literature review on the biological impact of SARS-CoV-2 on the central nervous system, with particular emphasis on its associations with neurodegenerative diseases.
2. Evaluation of used coping strategies and their effectiveness in relation to the occurrence of psychopathological symptoms among chronically-ill patients.
3. Analysis of the occurrence of sleep disturbances and their determinants among chronically-ill individuals during the COVID-19 pandemic.

Materials and methods:

The study included adult patients with chronic conditions such as psoriasis, kidney transplant recipients, dialysis patients, and, in case of the second article, patients diagnosed with multiple sclerosis. Participants who after obtaining information about the study consented to participate completed a questionnaire in paper form or with the use of an online Computer-Assisted Web Interviewing (CAWI). The first objective of the study was achieved through an analysis of existing literature on the biological impact of SARS-CoV-2 on the central nervous system. The second and third objectives were accomplished using data collected from study participants, including a socio-demographic questionnaire, Perceived Stress Scale (PSS-10), Mini-COPE (Inventory to Measure Coping Strategies), General Health Questionnaire (GHQ-28), and Insomnia Severity Index (ISI).

Results:

The conducted analyses showed that among study participants, the level of stress related to the COVID-19 pandemic was predominantly moderate. The most commonly used coping strategies in this group were problem-focused strategies, especially active coping, planning, and positive reframing. Among emotion-focused strategies, acceptance and emotional support were the most frequently used, while humor was the least used. Avoidant strategies, particularly substance use, were the least reported coping strategies among chronically-ill individuals. Female participants more frequently used emotion-focused and avoidant strategies when compared to

male participants. A correlation was also observed between age and turn to religion, while other coping strategies were mostly negatively correlated with age. As the level of perceived stress increased, the self-blame strategy significantly increased, and moderate increases were observed in avoidant strategies, behavioral disengagement, denial and venting. Among study participants, 25.2% met the criteria for moderate to severe clinical insomnia. The most common sleep complaints were dissatisfaction with sleep quality, impact of sleep disorders on daily functioning, and the noticeability of the problem to others. The overall severity of sleep disorders was strongly associated with the GHQ-28 score, moderately positively correlated with perceived stress levels, and negatively correlated with the duration of illness.

Conclusions:

The presented results from this set of studies demonstrate the significant impact of the COVID-19 pandemic on the mental health of chronically-ill patients, both in terms of short-term consequences, such as the occurrence of psychopathological symptoms due to the threat and stress associated with possible infection, and long-term consequences resulting from proinflammatory activation due to the COVID-19 infection.

The results of the conducted analyses are consistent with the available scientific literature, although there are some significant differences resulting from social and cultural factors, as well as the characteristics of the studied group of chronically-ill individuals. Previous psychiatric treatment and psychotherapy correlated with significantly higher scores on the ISI scale and less adaptive coping strategy profiles. Therefore, the population of chronically-ill patients with pre-existing mental disorders may be particularly susceptible to negative health consequences in the circumstances of pandemic.

While the mentioned results of the original studies describe the severity of psychopathological symptoms, with a particular focus on sleep disorders, and coping strategies employed in the population of chronically-ill patients, the full extent of the long-term impact of the new infectious agent on the central nervous system requires further analysis and will be described more comprehensively in the future.